

Azərbaycan Respublikası adından

QƏRAR

Bakı şəhəri

İş № 2(102)-5065/2021

02.11.2021

ALİ MƏHKƏMƏ

**Azərbaycan Respublikası adından
Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi
Mülki kollegiyasının**

**İddiaçı: İddiaçı Cavabdeh
ASC-yə qarşı iş üzrə**

Q Ə R A R İ

iş № 2(102)-5065/21

(Açar sözlər: pul tələbinə dair)

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının hakimləri
Əhmədov Əhməd Abbas oğlu (sədrlik edən, məruzəçi), Həsənov Vüqar Təvəkgül oğlu və
Şəfiyev İspəndiyar Əsəd oğlundan ibarət tərkibdə,
Əzimova Səbinə Yaşar qızının katibliyi,

İddiaçı: İddiaçı vəkili X2,
Cavabdeh: Cavabdeh vəkili Vəkil2 və nümayəndəsi X1 iştirakları ilə,
Bakı Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 21 oktyabr 2020-ci il tarixli, 2(103)-7625/2020 sayılı qətnaməsindən Cavabdeh kassasiya şikayəti üzrə işə 02 noyabr 2021-ci il tarixdə Ali Məhkəmənin binasında açıq məhkəmə iclasında baxaraq, aşağıdakıları müəyyən etdi:

İşin halları

İşin hallarına görə, İddiaçı Cavabdeh qarşı iddia qaldıraraq, sonuncudan 4.080 ABŞ dolları əsas, 174,25 ABŞ dolları faiz borcunun, aviabiletə çəkilən xərcə görə 383,90 ABŞ dolları, hüquqi xidmət üçün çəkilmiş xərcə görə 1.000 manat, mənəvi zərərə görə 2.000 manat pulun tutulub ona ödənilməsi barədə qətnamə qəbul edilməsini xahiş edib.

İş üzrə qəbul edilmiş məhkəmə aktları

Birinci instansiya məhkəməsində icraat

Bakı şəhəri Nərimanov Rayon Məhkəməsinin 24 oktyabr 2019-cu il tarixli qətnaməsi ilə (sədrlik edən, hakim R.N.Quliyev) iddia rədd edilib.

Birinci instansiya məhkəməsi gəlidiyi nəticəni belə əsaslandırır ki, tərəflər arasında bağlanmış 29 dekabr 2013-cü il tarixli bank əmanəti müqaviləsinə əsasən, iddiaçı cavabdehin ona bonus ödəməsi barədə üzərinə hər hansı öhdəlik götürməyib. Cavabdehin həmin müqavilə üzrə öhdəliklərini yerinə yetirməməsi mülki iş materialları ilə təsdiq olunmur. Ona görə də iddia tələbləri rədd edilməlidir.

Birinci instansiya məhkəməsi hüquqi mövqeyini Mülki Məcəllənin 442, 448-ci maddələrinin və digər maddi, prosessual hüquq normalarının tələbləri ilə əsaslandırır.

İddiaçı apellyasiya şikayəti verərək iş üzrə birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsinin ləğv edilib, iddia tələblərinin təmin edilməsi barədə yeni qətnamə qəbul edilməsini xahiş edib.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsində birinci icraat

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 10 fevral 2020-ci il tarixli qətnaməsi ilə (hakimlər İ.K.Xəlilov sədrlik edən, məruzəçi, X.A.Cəmilova və İ.Ə.Kərimli) apellyasiya şikayəti təmin edilmədən, iş üzrə Bakı şəhəri Nərimanov Rayon Məhkəməsinin 24 oktyabr 2019-cu il tarixli qətnaməsi dəyişdirilmədən saxlanılıb.

İddiaçı kassasiya şikayəti verərək iş üzrə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsinin ləğv edilib, iddianın təmin edilməsi barədə yeni qərar qəbul edilməsini xahiş edib.

Kassasiya instansiyası məhkəməsində birinci icraat

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 13 avqust 2020-ci il tarixli qərarı ilə (hakimlər Z.Ə.Əliyev sədrlik edən, məruzəçi, G.A.Quliyev və İ.R.Xələfov) kassasiya şikayəti qismən təmin edilərək, iş üzrə Bakı Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 10 fevral 2020-ci il tarixli qətnaməsi ləğv edilib, mülki iş yenidən baxılması üçün apellyasiya instansiyası məhkəməsinə qaytarılıb.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsində ikinci icraat

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 21 oktyabr 2020-ci il tarixli qətnaməsi ilə (hakimlər A.N.İmanov sədrlik edən, məruzəçi, Q.A.Əsgərov və V.N.Sadiqov) apellyasiya şikayəti qismən təmin edilərək, iş üzrə Bakı şəhəri Nərimanov Rayon Məhkəməsinin 24 oktyabr 2019-cu il tarixli qətnaməsi ləğv edilib, yeni qətnamə qəbul edilməklə iddia qismən təmin edilib, cavabdehdən ödəniş günü milli manata məzənnədə əsas borca görə 4.080 ABŞ dolları, faiz borcuna görə 174,25 ABŞ dolları, hüquqi xidmətə görə 1.000 manat, dəymiş mənəvi zərərə görə 500 manat pulun tutulub iddiaçıya ödənilməsi və qalan hissədə iddianın rədd olunması qətd edilib.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi gəlmiş nəticəni belə əsaslandırır ki, birinci instansiya məhkəməsi işə baxarkən maddi və prosessual hüquq normalarının tələblərini pozub. Belə ki, 29 dekabr 2013-cü il tarixli bank əmanəti müqaviləsinə əsasən, iddiaçı 60 ay müddətinə, illik 13 faizlə cavabdehə 102.000 ABŞ dolları məbləğində əmanət qoyub. Lakin cavabdeh əmanət müqaviləsi ilə üzərinə götürdüyü öhdəlikləri vaxtında və lazımı qaydada icra etməyib və nəticədə cavabdehin iddiaçıya sözügedən müqavilə üzrə 4.080 ABŞ dolları əsas borcu yaranıb. Bu baxımdan iddiaçı cavabdehdən 174,25 ABŞ dolları faiz borcu tələb etməkdə də haqlı olub. Belə ki, cavabdeh 03 yanvar 2018-ci ildən 05 oktyabr 2019-cu il tarixədək iddiaçıya olan əsas borcunu ödəməyib və nəticədə onun 174,25 ABŞ dolları faiz borcu yaranıb. İddiaçı cavabdehin təqsiri üzündən mənəvi sarsıntı və iztirab keçirib, ona görə də cavabdehdən iddiaçının xeyrinə mənəvi zərərə görə 500 manat pulun tutulması qanuni olmaqla ədalətlidir. Eyni zamanda iddiaçıya hüquqi xidmətin göstərilməsi üçün Vəkil1 müvafiq olaraq 100 manat və 900 manat xidmət haqqı ödənilib. Ona görə də iddia qismən təmin edilməlidir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi hüquqi mövqeyini Mülki Məcəllənin 944.1, 948.1, 949.2-ci maddələrinin və digər maddi, prosessual hüquq normalarının tələbləri ilə əsaslandırır.

Kassasiya instansiyası məhkəməsində icraat

Kassasiya şikayətinin və ona etirazın dəlilləri, məhkəmə icraatı iştirakçılarının izahatları

Kassasiya şikayətinin dəlilləri

Cavabdeh kassasiya şikayəti verərək iş üzrə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsinin ləğv edilib, iddianın rədd edilməsi barədə yeni qərar qəbul edilməsini xahiş edib.

Kassasiya şikayəti belə əsaslandırılıb ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi işə baxarkən maddi və prosessual hüquq normalarının tələblərini pozub və iş üzrə düzgün olmayan qətnamə qəbul edib.

Kassasiya şikayətinə qarşı etirazın dəlilləri

Kassasiya şikayətinə dair etiraz ərizəsi daxil olmayıb.

Məhkəmə icraatı iştirakçılarının izahatları

Məhkəmə iclasında Cavabdeh-nin vəkili Vəkil2 və nümayəndəsi Aqşin Atalızadə kassasiya şikayətində göstərilənlərə uyğun olaraq eyni məzmunlu izahatlar verdilər.

İddiaçı vəkili Dilərə Qurbanova məhkəmə iclasında kassasiya şikayətinin dəlilləri ilə razılaşmayıb izahatında iş üzrə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsinin dəyişdirilmədən saxlanılmasını xahiş etdi.

İddiaçı məhkəmə iclasının vaxtı və yeri haqqında lazımı qaydada xəbərdar edilərsə də üzrsüz səbəbdən məhkəmə iclasına gəlmədiyi üçün kassasiya instansiyası məhkəməsi Azərbaycan Respublikası MPM-nin 415.3-cü maddəsinə əsasən onun iştirakı olmadan işə baxılmasını mümkün hesab etdi.

Tətbiq edilən hüquq

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsi:

Həmin Məcəllənin 442-ci maddəsinə əsasən, öhdəliyin icra edilməməsi dedikdə onun pozulması və ya lazımınca icra edilməməsi başa düşülür.

Həmin Məcəllənin 443.1-ci maddəsinə əsasən, öhdəliyini icra etməyən borclu kreditora dəymiş zərərin əvəzini ödəməyə borcludur.

Həmin Məcəllənin 448.1-ci maddəsinə əsasən, əgər Mülki Məcəllə ilə və müqavilə ilə ayrı qayda müəyyənləşdirilməyibsə, borclu onun risk dairəsinə daxil olan öhdəliklərin icra edilmədiyi bütün hallar üçün cavabdehdir.

Həmin Məcəllənin 448.2-ci maddəsinə əsasən, borclu öz öhdəliklərinin hər bir təqsirli pozuntusu (hərəkət və ya hərəkətsizlik) üçün məsuliyyət daşıyır.

Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsi:

Həmin Məcəllənin 14.2-ci maddəsinə əsasən, hər bir tərəf öz tələblərinin və etirazlarının əsası kimi istinad etdiyi halları sübut etməlidir.

Həmin Məcəllənin 77.1-ci maddəsində göstərilir ki, məhkəmə, yalnız tərəflərin təqdim etdikləri sübutları araşdırmalı və onlardan istifadə etməlidir.

Kassasiya şikayətində işin hallarının sübut olunmamasına, məhkəmənin gəldiyi nəticə üçün əhəmiyyətli olan bütün faktiki halların aydınlaşdırılmamasına və yaxud qətnamə və qərardadda ifadə olunan nəticələrin işin faktiki hallarına uyğun olmamasına istinad etməyə yol verilmədiyi üçün kassasiya instansiyası məhkəməsi şikayətin belə dəlilləri üzrə araşdırma aparmır və onlara qiymət vermir (MPM-nin 407.2-ci maddəsi).

Kassasiya instansiyası məhkəməsi müstəsna olaraq hüquqi məsələlərə baxmaqla apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosesual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilməsini yoxlayır (MPM-nin 416-cı maddəsi).

Kassasiya baxışının hədləri

Kassasiya instansiyası məhkəməsi işin faktiki hallarını araşdırmır. Lakin apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosesual hüquq normalarının düzgün tətbiq olunub-olunmamasını yoxlamaq zərurətindən irəli gələrək mülki iş materiallarında olan birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələri tərəfindən qəbul edilərək işə əlavə edilmiş və araşdırılmış və (və ya) müəyyən edilmiş sübutlara və hüquqi faktlara istinad etməsi kassasiya instansiyası məhkəməsinin işin faktiki hallarını araşdırması kimi qiymətləndirilməməlidir.

Kassasiya şikayətində iş üzrə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsi iddianın təmin olunan hissəsində mübahisəndirildiyindən, qətnamənin əsaslılığı kassasiya şikayətinin dəlilləri həddlərində yalnız mübahisələndirilən hissədə yoxlanılmalıdır.

Kassasiya instansiyası məhkəməsinin mövqeyi

Kassasiya instansiyası məhkəməsi apellyasiya instansiyası məhkəməsinin mübahisəndirilən hissədə gəldiyi nəticə və hüquqi əsaslandırma ilə razılaşır və hesab edir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi həmin hissədə işə baxarkən maddi və prosesual hüquq normalarının tələblərini hazırki mülki mübahisəyə düzgün tətbiq edib və işdə, kassasiya şikayətinin dəlillərinə əsasən iş üzrə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsinin kassasiya qaydasında ləğv edilməsi və ya dəyişdirilməsi üçün əsaslar yoxdur.

Cavabdeh kassasiya şikayətində apellyasiya instansiyası məhkəməsinin mübahisələndirilən hissədə işə baxarkən maddi və prosesual hüquq normalarının tələblərini pozmasını, iddianın rədd edilməsi üçün əsasların olmasını göstərsə də, kassasiya instansiyası məhkəməsi onun bu dəlilləri ilə razılaşmır.

Belə ki, işdən görünür ki, 29 dekabr 2013-cü il tarixli bank əmanəti müqaviləsinə əsasən, iddiaçı tərəfindən cavabdehə 60 ay müddətinə, illik 13 faizlə 102.000 ABŞ dolları əmanət qoyulub. X3 16 sentyabr 2019-cu il tarixli, 08/13 sayılı protokol-qərarına əsasən, "əmanətçilərə daha yaxın olmaq və onların banka qarşı loyallığını artırmaq məqsədi ilə imtiyazlar təqdim edən virtual "Əmanət klubu" yaradılıb; əmanətçilərin bankda əmanət tarixçəsi 01 yanvar 2005-ci ildən başlayaraq hesablanıb; əmanət tarixçəsi ən azı 12 ay olan və eyni zamanda əmanətləri üzrə qalıq məbləğlərinin cəmi (şərti vahidlə) ən azı 1.000 manat olan hər bir əmanətçi klubun üzvü hesab edilib; klub üzvlərinin bankla əməkdaşlıq müddəti 3 qrupa bölünüb: - Prestij (12-35 ay); - Lüks (36-59 ay); - Elit (60 ay və daha artıq). Hər qrup əmanətlərin qalıq məbləği (bir əmanətçinin bütün cari əmanətlərinin ümumi qalıq məbləği şərti vahidlə) 3 kateqoriyaya bölünüb. Hər qrupa uyğun əmanətçilərə xüsusi dizaynlı kartlar və imtiyazlar təqdim edilib".

Göründüyü kimi, Bank daha çox əmanət cəlb etmək məqsədilə "Əmanət klubu" yaradıb və Bankla əmanət müqaviləsi bağlayacaq şəxslərin (klub üzvlərinin) müəyyən imtiyazlar əldə edəcəyini (o cümlədən bonus faizinin hesablanacağını) açıq elan edib. Başqa sözlə, bank yazılı əmanət müqaviləsi bağlayacaq şəxslər qarşısında həmin şərtlər

çərçivəsində öz üzərinə öhdəliklər götürüb. Beləliklə, “Əmanət klubu”na və onun üzvlərinə dair imtiyazlar X3 yazılı sənədləri ilə təsdiq olunduğu və bankın bu şərtlərlə əmanət müqaviləsi bağlamaq iradəsi açıq şəkildə elan edildiyi üçün həmin tarixdən sonra əmanət qoyan şəxslər bu ofertanı (təklifi) qəbul edib və yazılı müqavilənin mühüm şərtləri ilə yanaşı həmin şərtləri də bağlamış sayıblar.

Mülki Məcəllənin 405-ci maddəsinə əsasən, tərəflər müqavilənin bütün mühüm şərtləri barəsində tələb olunan formada razılığa gəldikdə müqavilə bağlanmış sayılır. Müqavilənin predmetinə dair şərtlər, bu Məcəllədə həmin növ müqavilələr üçün mühüm və ya zəruri adlandırılmış şərtlər, habelə tərəflərdən birinin müraciəti ilə barəsində razılaşma əldə edilməli olan bütün şərtlər mühüm sayılır. Müqavilə tərəflərdən birinin oferta (müqavilə bağlamaq təklifi) göndərməsi və digər tərəfin onu aksept etməsi (təklifin qəbulu) vasitəsi ilə bağlanır.

Həmin Məcəllənin 408.7 və 409.1-ci maddələrinə əsasən, əgər müqavilənin bütün mühüm şərtlərini əks etdirən təklifdən onu irəli sürmüş şəxsin təklifdə göstərilmiş şərtlər ilə müqaviləni cavab verən istənilən şəxslə bağlamaq iradəsi aydın görünürsə, belə təklif ümumi oferta sayılır. Ofertanın ünvanlandığı şəxsin ofertanı qəbul etməsi haqqında cavabı aksept sayılır.

Həmin Məcəllənin 407.1-ci maddəsinə görə, müqavilə oferta göndərmiş şəxsin onun akseptini aldığı anda bağlanmış sayılır.

Həmin Məcəllənin 944.1-ci maddəsinə əsasən, bank əmanəti (depozit) müqaviləsinə görə bir tərəf (bank) başqa tərəfdən (əmanətçidən) və ya başqa tərəf (əmanətçi) üçün daxil olmuş pul məbləğini (əmanəti) qəbul edərək müqavilədə nəzərdə tutulmuş şərtlərlə və qaydada əmanət məbləğini əmanətçiyə qaytarmağı və onun üçün faizlər ödəməyi öhdəsinə götürür.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi, sadalanan maddələrin tələblərini hazırkı mülki mübahisəyə tətbiq edib, işin həqiqi hallarını nəzərə alıb, bonusa dair yazılı müqavilənin olmaması barədə cavabdehin mövqeyi ilə bağlı bildirib ki, mülki münasibətlərdə riayət edilməsi zəruri olan mühüm qaydalardan biri də dürüstlük qaydasıdır. Bir hüquqdan dürüstlük qaydasına zidd şəkildə istifadə edilməsi hüquqdan sui-istifadə sayılır ki, qanunvericilik hüquqdan açıqca sui-istifadə edilməsini qorumur. Dürüstlük qaydası, hər şəxsdən dürüst bir subyekt olaraq gözlənilən davranışı ifadə edir. Bir davranışın bu xarakterdə olub-olmadığı isə cəmiyyətdə mövcud olan əxlaqi ölçülərə, qəbul edilmiş adətlərə, hüquqları yaradan münasibətlərin məqsədinə görə təyin edilir. Dürüstlük qaydası və hüquqdan sui-istifadə qadağası haqqa və ədalətə, əxlaq anlayışına, həyat ehtiyaclarına uyğun gəlməyən nəticələrin qarşısını alan ümumi bir hüquq qaydası, təməl hüquq prinsipidir. Bu səbəbdən Mülki Məcəllənin 560.3.2-ci və 560.3.4-cü maddələrinə əsasən, şəxsin öz vəzifələrini kobudcasına pozmasına baxmayaraq hüquqlarını həyata keçirməsi, habelə digər tərəfin güvəndiyi və güvənmiş olduğu əvvəlki rəftara zidd hüququn həyata keçirilməsi hüquqdan sui-istifadə hesab edilir.

Hazırkı işdə, Bankın yaratdığı “Əmanət klubu” üzvlərinə müəyyən imtiyazlar vəd etməklə iddiaçını əmanət qoymağa cəlb etməsinə, bonusa faiz hesablanacağına dair onda haqlı güvən yaratmasına, bu şərtləri iddiaçı ilə bağladığı yazılı əmanət müqaviləsinə daxil etməsinə, iddiaçının 102.000 ABŞ dollar pul vəsaitini qəbul edib 5 il istifadə etməsinə, habelə əmanətə 1.020 ABŞ dolları bonus faizi ödəməsinə baxmayaraq, mübahisə yarandıqdan sonra özünün səbəb olduğu hala- bonusa dair yazılı müqavilənin tərtib olunmamasına istinad etməsi hüquqdan sui-istifadə təşkil edir. Sui-istifadə edilən hüquqa söykənən tələblər və ya etirazlar isə müdafiə oluna bilməz.

Belə ki, Mülki Məcəllənin 560.1 və 560.2-ci maddələrinə əsasən, mülki hüquqlar hüquqa uyğun həyata keçirilməlidir. Hüquqdan yalnız başqalarına ziyan vurmaq məqsədi ilə istifadə edilməsi yolverilməzdir. Hüquqdan sui-istifadəyə yol verilmir, bu əsas üzərində həyata keçirilən razılaşmalar və hərəkətlər isə etibarsızdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi, cavabdehin etirazı ilə razılaşmayıb Banka qoyulan əmanətə bonus məbləğinin illik, yaxud birdəfəlik hesablanması ilə bağlı bildirir ki, tərəflər arasında bağlanmış müqavilədə (o cümlədən bonusa dair şərtlərdə) bu məsələ

açıqca ifadə edilməyib. Belə olan halda, tərəflərin əmələ gətirmək istədiyi hüquqi nəticə baxımından mövcud iradə bəyanlarına müqavilənin təfsiri, bu zaman nəzərə alınmalı olan güvən prinsipi, müqavilənin mühüm və standart şərtlərinə dair qaydalar nəzərə alınmaqla qiymət verilməlidir.

Nəzərə alınmalıdır ki, iki tərəfin iradə bəyanlarının bir-birinə uyğun olub-olmadığı yoxlanılarkən bu bəyanların təfsir edilməsi zərurəti ortaya çıxır. Təfsirin isə mülki hüquqda əsas götürülən güvən prinsipi çərçivəsində edilməsi məqsədəuyğun sayılır. Güvən prinsipinə görə bir şəxs, dürüstlük qaydasına (hal və şəraitə) görə ona edilmiş təklifi anladığı mənada başa düşməkdə haqlıdırsa sözügedən davranış və ya şərt onu ehtiva etməsə belə həmin mənada iradə bəyanı varmış kimi hüquqi nəticə doğurur.

Təsadüfi deyil ki, Mülki Məcəllənin 324.5-ci maddəsinə görə, iradə ifadəsinin təfsiri zamanı onun həqiqi məzmunu təkcə hərfi mənaya görə deyil, həm də ağılabatan mühakimə əsasında müəyyənləşdirilməlidir.

Həmin Məcəllənin 404.1, 404.2 və 404.3-cü maddələrinə əsasən, müqavilə şərtlərini təfsir edərkən məhkəmə təkcə müqavilədəki söz və ifadələrin hərfi mənasını deyil, həm də tərəflərin iradə ifadəsinin həqiqi mənasını, bütövlükdə müqavilənin hərfi mənasının onun digər şərtləri və mənası ilə müqayisəsini nəzərə alır. Bu zaman bütün müvafiq hallar, o cümlədən müqaviləyə qədərki danışıqlar və yazışmalar, tərəflərin qarşılıqlı münasibətlərində yaranmış praktika, işgüzar adətlər, tərəflərin sonrakı hərəkətləri nəzərə alınır. Əgər müqavilənin ayrı-ayrı ifadələri müxtəlif cür təfsir edilə bilərsə, müqaviləni bağlamış tərəflərin yaşayış yerində adətən qəbul olunmuş mənaya üstünlük verilir. Tərəflərin yaşayış yerləri müxtəlif olduqda, akseptantın yaşayış yeri həlledici sayılır.

Hazırkı halda Bank, müştəriləri cəlb etmək üçün açıq elan etdiyi ümumi ofertada əmanətə birdəfəlik bonus verəcəyini deyil, məhz faiz hesablayacağını bildirib. Bu məzmununda ifadə olunan təklif qarşısında müştəri faizin hər il üçün hesablanıb ödəyəcəyini güman etməkdə haqlı görünür. Ona görə ki, əmanətçi bir qayda olaraq qoyduğu vəsaitə görə aylıq və illik faizlər əldə etməyi hədəfləyir.

Faizlə bağlı oxşar münasibətlərə baxdıqda məlum olur ki, məsələn, əgər müqavilənin iştirakçıları borcun faizlər ilə verilməsini şərtləşdirirlərsə, faizlər müvafiq surətdə bir ilin sonunda ödənilməli, borc bir il başa çatanaqədər qaytarılmalıdır, borcun qaytarılması ilə bir vaxtda ödənilməlidir (Mülki Məcəllənin 741-ci maddəsi).

Yaxud Bank əmanətçiyə əmanətin məbləği üçün bank əmanəti müqaviləsi ilə müəyyənləşdirilmiş miqdarda faizlər ödəyir. Müqavilədə ödənilən faizlərin miqdarı haqqında şərtlər olmadıqda bank faizləri bu Məcəllənin 449.1-ci maddəsinə uyğun müəyyənləşdirilən miqdarda ödəməlidir. Əgər bank əmanəti müqaviləsində ayrı qayda nəzərdə tutulmayıbsa, bank əmanəti məbləğinə hesablanan faizlər əmanətçiyə hər rüb başa çatdıqdan sonra onun tələbi ilə əmanətin məbləğindən ayrılıqda ödənilir, həmin müddətdə tələb olunmamış faizlər isə üstünə faizlər hesablanan əmanətin məbləğini artırır. Əmanət qaytarıldıqda həmin anadək hesablanmış bütün faizlər ödənilir (Mülki Məcəllənin 948.1 və 949.2-ci maddələri).

Göründüyü kimi kredit və bank əmanəti münasibətlərində faizlərin dövrü olaraq hesablanmasına və bir qayda olaraq müvafiq dövrün, yaxud ilin sonunda ödənilməsinə dair analoji qaydalar fonunda müştərinin bir neçə il üçün qoyduğu əmanətə görə faizlə vəd edilən bonusun hər il üçün hesablanacağına güvənməsi ağılabatandır. Başqa sözlə, bankın öz ofertasında əmanətə “bonus məbləğinin veriləcəyi” deyil, “bonusa faiz hesablanacağı”nı bildirdikdə müştərinin bu vəsaitin birdəfəlik ödəmə olmayıb, müvafiq dövrlər üzrə faiz məbləğlərinin hesablanacağını güman etməsi güvən prinsipi baxımından əsaslı və haqlı görünür.

Bundan əlavə, apellyasiya instansiyası məhkəməsi düzgün olaraq vurğulayıb ki, mübahisəli hala dair şərt təfsir edilərkən tərəflərin müqavilədən sonrakı hərəkətləri də nəzərə alınmalıdır (Mülki Məcəllə maddə 404.2).

İddiaçı bildirir ki, cavabdehin internet səhifəsindəki şəxsi kabinetinin çıxarışında bonusun məbləği məhz 5.100 ABŞ dolları göstərilib. Cavabdeh isə bu məlumatı təkzib etməyərək bildirmişdir ki, həmin rəqəm heç də hamı üçün açıq olmayan saytda deyil,

yalnız iddiaçının və həvalə etdiyi şəxslərin daxil ola bildiyi "İnternet Bankçılıq" sistemindəki fərdi səhifəsində yerləşdirilmiş kalkulyatorun məlumatlarıdır. Müştərinin müraciətindən sonra həmin məlumatların texniki səhv səbəbindən düzgün əks olunmaması aşkar edilib və aradan qaldırılıb.

Göründüyü kimi tərəflər arasında müqavilə bağlandıqdan sonra Bank bonus faizlərini məhz 5 il üçün hesablamaqla iddiaçının "İnternet Bankçılıq" sistemindəki şəxsi kabinetində 5.100 ABŞ dolları məbləğində göstərib. Cavabdeh bu məlumatı texniki səhvlə izah etməyə çalışsa da, yanlış olduğu bildirilən rəqəm əlaqəsiz bir məbləğ olmayıb, məhz iddiaçının əmanət məbləğinə və müddətinə uyğun qaydada illik hesablanmış faiz məbləğidir. Başqa sözlə, hətta bankdakı sistem və ya əməkdaşların özü belə bonus faizini illik hesabladığı və bunu müştəriyə bildirdiyi halda, iddiaçının sözügedən şərti bu məzmununda anlaması və həmin faizlərə dair gözləntisi daha çox başa düşüləndir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi onu da nəzərə alır ki, tərəflərin bonus faizinə dair razılaşması birmənalı deyil, təfsirə bağlı şəkildə ifadə edildiyi üçün bu münasibətlər zamanı adətən tətbiq edilən qayda nəzərə alınmalıdır (Mülki Məcəllənin 404.3-cü maddəsi).

Yuxarıda qeyd olunduğu kimi bonus faizinə dair müddədə bonusun birdəfəlik, yoxsa hər il üçün hesablanan faiz şəklində veriləcəyi açıqca göstərilmədiyinə görə, tərəflərin yaşayış yerindəki bankçılıq təcrübəsi nəzərə alınmalı, bonusun müddətin sonu üçün birdəfəlik verildiyi hallarda bankların bunu mübahisəyə yer buraxmayacaq şəkildə qeyd edib-etməmələri aydınlaşdırılmalıdır. Əgər bir qayda olaraq müqavilələrdə əmanət üçün bonusun birdəfəlik verildiyi xüsusi olaraq qeyd edilirsə, deməli bank praktikasında sənədləşmənin bu qaydada aparılması qəbul edilmiş sayılır. Belə olan halda, hansısa bir bank sözügedən qeydi açıqca göstərmədən, yəni bonus faizi şərtini adətən qəbul edilən qayda və mənadan fərqli ifadə etdikdə onun riskinə və nəticələrinə qatlaşmaq öhdəliyi daşıyır.

Mülki Məcəllənin 425.1-ci maddəsinə görə, öz hüquqlarını həyata keçirərkən və vəzifələrini icra edərkən tərəflərdən hər biri vicdanlılığın tələb etdiyi tərzdə, yəni şərtləşdirilmiş vaxtda və yerdə lazımi şəkildə, öhdəliyin şərtlərinə və bu Məcəllənin tələblərinə müvafiq surətdə, belə şərtlər və tələblər olmadıqda isə işgüzar adətlərə və ya adətən irəli sürülən digər tələblərə müvafiq surətdə hərəkət etməlidir. Məhkəmə kollegiyası onu da vurğulayır ki, bonus faizinə dair bankın tərtib etdiyi müddəə müqavilənin standart şərti hesab edildiyi üçün təfsir zamanı bu institutla bağlı qaydalar da nəzərə alınmalıdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi haqlı olaraq onu da vurğulayıb ki, bonus faizinə dair bankın tərtib etdiyi müddəə müqavilənin standart şərti hesab edildiyi üçün təfsir zamanı bu institutla bağlı qaydalar da nəzərə alınmalıdır.

Məlum olduğu kimi qanunverici hüquq qaydalarını müəyyən edərkən hər kəs üçün, xüsusi şəraitləri nəzərə almadan, ədalətə ən yaxın olan normalar müəyyən etmişdir. Bununla belə, müqavilə azadlığı ilə mülki hüquq subyektlərinə həmin qaydalardan daha çox sərfəli olan başqa qaydaları razılaşdırmaq imkanı yaradılır ki, subyektlər öz mənəfatını ən yaxşı şəkildə təmin edəcək müqavilələr bağlaya bilsinlər. Yəni, bu cür ixtiyari (dispozitiv) qaydalar ona görə müəyyən edilmişdir ki, subyektlərin mənafələri daha səmərəli şəkildə təmin edilsin. Qanunvericilikdə mülki hüquq subyektlərinə belə bir azadlıq verilməsinin səbəbi bir tərəfin digər tərəfi istismar edə bilməsinə şərait yaratmaq deyil, əksinə tərəflərin qarşılıqlı mənafələrinə ən yaxşı şəkildə cavab verən qaydaların müəyyən edilməsinə hüquqi baxımdan imkan yaratmaqdır. Bu məqsədlə Mülki Məcəllənin 390-cı maddəsində "fiziki və hüquqi şəxslər azad surətdə müqavilələr bağlaya və bu müqavilələrin məzmununu müəyyən edə bilər" müddəəsi təsbit olunmuşdur. Müqavilə azadlığının məzmununu formalaşdıran elementlər sırasında seçdiyi kontragentlə müqavilə bağlamaq (və ya bağlamamaq), onun növü və formasını, habelə bağlanan müqavilənin şərtlərini, o cümlədən müvafiq qiymətləri müəyyən etmək azadlığını qeyd etmək olar. Halbuki, müqavilənin standart şərtləri əvvəlcədən düşünülməklə hazırlanmış şərtlər toplusudur ki, həmin şərtlərə görə onu qəbul edən tərəf icraya olan mənəfatını təmin etməyə məhkum vəziyyətindədir (zəifdir) və standart şərtləri qarşı tərəflə müzakirə edəcək

imkana (nə zaman, nə də bilik, nə də məlumatlılıq baxımından) malik deyil. Hətta qəbul edən tərəf standart şərtləri qarşı tərəflə müzakirə etmək istəsə belə, qarşısındakı şəxsin (məsələn, bank mütəxəssisinin) belə səlahiyyəti və ya hansısa şərti dəyişdirmək hüququ yoxdur. Bu xüsusiyyətlər qanunda müqavilənin standart şərtlərinə verilən anlayışda da əks olunmuşdur.

Mülki Məcəllənin 417-ci maddəsinə əsasən, müqavilənin standart şərtləri əvvəlcədən ifadə edilmiş, dəfələrlə istifadə üçün nəzərdə tutulan elə şərtlərdir ki, bunları bir tərəf (təklif edən) digər tərəfə təqdim edir və əvvəlcədən müəyyənləşdirilmiş normalardan fərqlənən və bu normaları tamamlayan qaydalar onların vasitəsilə müəyyənləşdirilir.

Belə olan halda, müqavilənin standart şərtlərini qeyd edilən şəkildə hazırlamaq və onları qəbul edən tərəfin ziyanına olan bir vəziyyətdə diktə etmək və bu zaman müqavilə azadlığı prinsipinə söykənmək adı çəkilən prinsipin mahiyyətinə və məqsədinə ziddir. Yəni, müqavilə azadlığı prinsipindən bu şəkildə istifadə etmək əslində həmin prinsipin pozulmasıdır. Standart şərtlər vasitəsilə müqavilə azadlığı prinsipindən istifadə etməklə haqlı, ədalətli və müqavilə tərəflərinin hər ikisinin də qarşılıqlı mənfəətini tarazlaşdırıcı ixtiyari hüquq qaydalarından bütövlükdə və həmişəlik kənara çıxılmasının bir adət halını alması arzuolunmaz hüquqi vəziyyətdir. Odur ki, standart şərtlər vasitəsi ilə müqavilə azadlığı faktiki olaraq bir tərəfin əlindən alındığından, ixtiyari hüquq qaydalarından müqavilə azadlığı prinsipinin məqsədi xaricində istifadə edilməməsi və bu prinsipin sui-istifadəsinə səbəb olmaması üçün qanunvericilik standart şərtlərlə bağlanan müqavilələrin hüquqa uyğunluq mexanizmini müəyyən etmişdir.

Belə ki, standart şərtin müqavilənin tərkib hissəsi halına gəlməsi üçün həmin şərtə dair müqavilədə əyani qeyd yazılmalı, müqavilədə standart şərtə istinad edilməli, qəbul edən tərəf standart şərtlərlə tanış olmaq imkanına malik, habelə həmin şərtlərlə razı olduğunu və onları qəbul etdiyini ifadə etmiş olmalı (Mülki Məcəllə 418-ci maddəsi) və standart şərt qeyri-adi olmamalıdır (Həmin Məcəllənin 419-cu maddəsi). Standart şərt müqavilənin tərkib hissəsinə çevrildikdən sonra etibarlılıq tələblərinə cavab verməlidir. Yəni standart şərtlər onu qəbul edən şəxsə qanunla verilmiş hüquqları onun əlindən alan, onun məsuliyyətini artıran mahiyyətdədirsə və bunun müqabilində qəbul edən tərəf heç nə əldə etməyibsə həmin standart şərtlər etibarsız sayılır (Həmin Məcəllənin 420-ci maddəsi).

Mülki Məcəllənin 419.2-ci maddəsinə görə, müqavilənin standart şərtləri təfsir edilərkən rast gəlinən bütün qeyri-müəyyənliklər, onları özündə əks etdirən şərtlərin müqaviləyə daxil edilməsini təklif etmiş tərəfin ziyanına (əleyhinə) təfsir edilir.

Hazırkı işdə bonus faizinə dair bank tərəfindən tərtib edilmiş şərt “əmanətçi əmanətini müqavilə şərtlərinə uyğun olaraq müddətin sonuna kimi saxlayarsa, qruplara uyğun olaraq ona əlavə bonus faiz hesablanır və hesabına köçürülür” kimi ifadə olunmuşdur.

Göründüyü kimi bu müddəə bonusun birdəfəlik, yoxsa hər il üçün hesablanan faiz şəklində veriləcəyi baxımından qeyri-müəyyəndir. Nəzərə alındıqda ki, həmin şərti bankçılıq sahəsində professional şəkildə məşğul olan şəxslər (və ya şəxslər qrupu) hazırlamışdır, müştərinin isə bir qayda olaraq müvafiq bilik və məlumatlılıq baxımından onu müzakirə etmək və dəyişdirmək imkanı yoxdur, o zaman qanunda göstəriləni kimi qeyri-müəyyən şərtin bankın ziyanına (əleyhinə) təfsir edilməsi daha ədalətlidir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi, cavabdehin kassasiya şikayəti ilə eyni məzmunlu olan etirazının dəlilləri ilə razılaşmayıb düzgün olaraq qeyd etmişdir ki, iddiaçı cavabdehə qarşı hazırkı iddia tələblərini irəli sürməkdə haqlı olub.

Mülki Məcəllənin 442-ci maddəsinə əsasən öhdəliyin icra edilməməsi dedikdə onun pozulması və ya lazımınca icra edilməməsi başa düşülür;

Həmin Məcəllənin 443.1-ci maddəsinə əsasən, öhdəliyini icra etməyən borclu kreditora dəymiş zərərin əvəzini ödəməyə borcludur.

Həmin Məcəllənin 448.1-ci maddəsinə əsasən, əgər Mülki Məcəllə ilə və müqavilə ilə ayrı qayda müəyyənləşdirilməyibsə, borclu onun risk dairəsinə daxil olan öhdəliklərin icra edilmədiyi bütün hallar üçün cavabdehdir.

Həmin Məcəllənin 448.2-ci maddəsinə əsasən, borclu öz öhdəliklərinin hər bir təqsirli pozuntusu (hərəkət və ya hərəkətsizlik) üçün məsuliyyət daşıyır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi, sadalanan maddələrin tələblərini hazırki mülki mübahisəyə tətbiq edib, işin həqiqi hallarını nəzərə alıb düzgün olaraq qeyd etmişdir ki, Bank sözügedən əmanət müqaviləsi üzrə üzərinə götürdüyü öhdəlikləri vaxtında və lazımı qaydada icra etməyib və nəticədə Bakın iddiaçıya ödənilməmiş 4.080 ABŞ dollar borcu yaranıb. Ona görə də, cavabdehdən həmin məbləğ tutulub iddiaçıya verilməlidir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi, həmçinin iddia tələbinin "faiz borcunun tutulması" hissəsi ilə bağlı qeyd edib ki, Mülki Məcəllənin 445.7-ci maddəsinə görə, borclu pul məbləğinin ödənilməsinə gecikdirdikdə, əgər kreditor digər əsaslardan çıxış edərək daha böyük məbləğ tələb edə bilmirsə, gecikdirilmiş vaxt üçün illik beş faiz ödəməyə borcludur.

Qeyd olunan maddənin mənasından da görünür ki, iddiaçı cavabdehdən 174,25 ABŞ dollar faiz borcu tələb etməkdə də haqlı olub. Belə ki, cavabdeh 03 yanvar 2018-ci ildən 05 oktyabr 2019-cu il tarixədək iddiaçıya olan əsas borcunu ödəməyib və nəticədə 174,25 ABŞ dolları faiz borcu yaranıb. Ona görə də cavabdehdən 174,25 ABŞ dollar faiz borcu tutulub iddiaçıya verilməlidir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi, eyni zamanda Mülki Məcəllənin 21.1, 1097-ci maddələrinin tələblərini hazırki mülki mübahisəyə tətbiq edib, cavabdehin kassasiya şikayəti ilə eyni məzmunlu olan etirazının dəlilləri ilə razılaşmayıb düzgün olaraq qeyd etmişdir ki, cavabdehin təqsiri üzündən iddiaçının mənəvi sarsıntı və itirablara məruz qalması mülki iş materialları ilə istisna olunmur. Ona görə də apellyasiya instansiyası məhkəməsi iddia tələbini mənəvi ziyanın tutulması hissəsində qismən əsaslı sayıb, cavabdehdən iddiaçının xeyrinə mənəvi zərərə görə 500 manat pul tutmaqla düzgün nəticəyə gəlib və sadalanan maddələrin tələblərini hazırki mülki mübahisəyə düzgün tətbiq edib.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi, iddia tələbini hüquqi xidmətə görə 1.000 manat pulun cavabdehdən tutulub iddiaçıya ödənilməsinə qət edərəkən 254557 və 410899 sayılı mədaxil qəbzlərinə əsasən, iddiaçı tərəfindən Vəkil1 müvafiq olaraq 100 və 900 manat xidmət haqqı ödəməsi ilə əsaslandırıb.

Kassasiya instansiyası məhkəməsi yuxarıda qeyd olunanları nəzərə alıb hesab edir ki, cavabdehin kassasiya şikayəti ilə eyni məzmunlu olan iddiaya etirazının dəlillərinə apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən araşdırılaraq düzgün hüquqi qiymət verildiyi üçün həmin dəlilləri təkrar araşdırmağa lüzum görmür. Ona görə də iş üzrə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsi mübahisələndirilən hissədə dəyişdirilmədən, kassasiya şikayəti təmin edilmədən saxlanılmalıdır.

Yuxarıda göstərilənlərə əsasən və Azərbaycan Respublikası MPM-nin 416, 417 və 419-cu maddələrinin tələblərini rəhbər tutaraq, kassasiya instansiyası məhkəməsi

Qərara aldı:

Cavabdeh-nin kassasiya şikayəti təmin edilməsin.

İş üzrə Bakı Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 21 oktyabr 2020-ci il tarixli, 2(103)-7625/2020 sayılı qətnaməsi mübahisələndirilən hissədə dəyişdirilmədən saxlanılsın.

Qərar qətidir və qəbul edildiyi andan qüvvəyə minir.